

Operation Olive Oil

פרשת תצוה תשפ"ד

XODUS

27 / 20 - 28 / 4

2 Artscroll Chumash

PARASHAS TETZAVEH

²⁰ Now you shall command the Children of Israel that they shall take for you pure, pressed olive oil for illumination, to kindle the lamp continually. ²¹ In the Tent of Meeting, outside the Partition that is near the Testimonial-tablets, Aaron and his sons shall arrange it from evening until morning, before HASHEM, an eternal decree for their generations, from the Children of Israel.

Pure, pressed. Only oil for lighting had to be pressed rather than crushed, because this oil had to be absolutely pure, without olive particles or sediment. Even though such impurities could be filtered out later on, the sense of the verse is that the oil had to be absolutely pure from the start. Therefore, the oil was made by pressing each

שפתי דעת / פרשת תצוה

5

3

174

Shem MiShmuel

You shall command — as the prophet says, A verdant olive tree, beautiful with good fruit, God called your name (Yirmeyahu 11:16). Why are Yisrael named just after the olive tree, for are not all the other types of trees pleasant and beautiful?...Rather, with regard to the olive tree, while the olives are on the tree, they are picked and brought down from the tree. They are beaten, and once they are beaten, they are taken to the press and put into a crusher. Then they are crushed again and surrounded by ropes and pressed by huge stones. After all this, they give forth their oil. So, too, with Yisrael — idolaters come and beat them from place to place and oppress them; they bind them with chains and surround them to besiege them. After that [Yisrael] do teshuvah, and God answers them...

(Shemos Rabbah 36:1)

This midrash, while very graphic in its comparison of Yisrael to the olive, is very hard to understand. For it implies that Yisrael's nature is such that they will repent only if attacked and abused. Once trouble befalls them, they become convinced that they need to return to God, and when they eventually do so, He will answer them with salvation. We are not accustomed to viewing ourselves in such a negative light; indeed, it seems unlikely that Chazal would describe klal Yisrael in quite this way. What is the deeper meaning of the midrash?

כאשר מונה הדרשן את מעלותיו של השמן, הוא מזכיר בין היתר שתי מעלות, האחת, שהשמן אינו מתערב עם משקים אחרים. והשניה, שגם כאשר מנסים לערבבו, הוא צף למעלה. וכותב המדרש, שגם בני ישראל אינם מתערבבים עם האומות וכמו שנאמר (דברים ז, א) "ולא תתחתן בהם". וכמו כן, בשעה שהם עושים רצונו של מקום, צפים בני ישראל מעלה ועומדים בראש האומות.

בטרם יגש ה'שפת אמת' לביאור עצם הענין, הוא מבחין ומדייק בדיוק נפלא. "תתחתן" הוא מבנין 'נפעל', ולכאורה 'לא תתחתן' הוה ליה למכתב. הלא אסור לצאת ולחתן עצמו עמו, והאיסור הוא לפעול חיתון וחיתור ולא איסור של התפעלות, אלא מבאר ה'שפת אמת', כי טמון כאן רעיון נפלא. הקדוש ברוך הוא נתן בכל יהודי את היכולת לתקן עצמו בצורה כזו, שגם אילו ירצה וינסה, לא יוכל להתחבר להם. "לא תתחתן", כבשורה והבטחה, ולא רק כציווי. יש ביהודי את היכולת להפוך עצמו שיהיה כשמן. כאשר מתקן עצמו איש ישראל כראוי, אפילו אם ימעד וכשלא גם אם חלילה ינסה לסטות מדרך הישר, לא יוכל להתחבר עמו אלא יצוף אל על כשמן.

תסא עליון פרשת תצוה לתתך 6

4

MIDRASH RABBAH TETZAVEH

However, his intent with this particular comparison was that all other liquids intermingle with one another, whereas olive oil does not intermingle, but stands separate from other liquids when combined with them. כף ישראל אינם מתערבים עם 'האומות'. And so, too, the people of Israel do not intermingle with the other nations, as it is stated, You shall not intermarry with them (Deuteronomy 7:3).^[11]

Another interpretation of Jeremiah's comparison of Israel to the olive:

כף המשקים אדם מערב בהם - Another explanation: כף המשקים אדם מערב בהם - Another explanation: With all other liquids, a person mingles them together and he does not know which liquid is on the bottom and which is on top,^[12] אבל השמן אפילו אתה - מערב בכל המשקים שבעולם הוא נתון למעלה מן השמן, even if you mix it with all the liquids in the world, it is always situated on top of them.

כף ישראל בשעה שהם עושים רצונו של מקום נצבים למעלה 'מהאומות', שנאמר "ויתקנה ה' אלהיך עליון וגו'" - And so, too, the people of Israel, when they fulfil the will of the Omnipresent they stand above the other nations, as it is stated, It shall be that if you hearken to the voice of HASHEM, your God, to observe, to perform all of His commandments...

then HASHEM, your God, will make you supreme over all the nations of the earth (ibid. 28:1).^[13] "ויהי רצון יי"ה פרי הארץ" - This is the explanation of the verse, A leafy olive tree, beautiful with shapely fruit.

צריך להבין, מה הדמיון בין שמן לישראל, הרי השמן הוא כח מציאותי וטבעי שאינו יכול להתערב עם שאר משקים, מה שאין כן בישראל ואומות, אמנם יש בכך איסור, אך מה הדמיון לשמן?

ביאר הגאון רבי ברוך סורוצקין זצ"ל ראש ישיבת טלז: אכן הדברים כפשוטם, ישראל מעצם טבעם אינם יכולים להתערב בגויים, שכן הם בנויים ממצייאות רוחניות שאיננה נראית לעיני בשר וגם אלו שחלילה עזבו אינם מתדבקים זה בזה רק נשארים לעולם נפרדים.

יסוד זה מבואר במדרש (ילקוט שמעוני ויקרא תרכ"ו) "ואבדיל אתכם מן העמים, אילו נאמר ואבדיל העמים מכם לא הי' נשאר שריד ופליט משונאיהם של ישראל" שהרי ההבדל בין האומות לישראל הוא טבע מציאותי שאינם יכולים להתערב וחסד עשה הקב"ה עם ישראל שנתן להם כח שהם בעצמם יבדלו מן העמים, שאם ח"ו יהיה להיפך וישראל יתערבו בהם אז בהכרח מצד הטבע והמצייאות שא"א להיותם ביחד העמים יבדלו מישראל ואז חלילה לא תהיה תקומה לשונאיהם של ישראל אז יהיו ח"ו אסונות כדוגמת השואה שבאה משום שישראל רצו להתערב עם הגויים, לכן עשה הקב"ה שבטבע הנבדלי תהיה סלידה מהגויים ואורחותיהם.

הבינה והברכה עמ' קצ"ב

Ksav Sofer (ibid.) explains that this analogy amplifies the preceding one, which compares the persecution of Israel to the beating of olives to release their oil. The people of Israel, influenced by the ways of the nations among whom they are scattered, are oftentimes indistinguishable from their hosts. One imagines that Israel's saturation is complete, that the attitudes and beliefs of the nations have penetrated so deeply that her people are utterly changed, and repentance is no longer possible. The Midrash assures us otherwise. Israel, like the olive oil to which she is compared, does not ever truly intermingle with other nations. When the oil that is Israel does not rise to the top, it may appear that the Jews have been thoroughly subsumed into the alien culture that surrounds them, that nothing remains of what once distinguished God's nation from all others. But in fact, in the deepest recesses of their hearts, the chosen people remain separate and distinct, unaffected by the sinfulness and materialism that fills the world in which they dwell. Their inmost souls are pure, their profoundest intentions are good, they lack only the impetus to scrape away the encrustation of centuries that interposes between Israel and her Father Above. What goads them into action? The sufferings of exile, and the regret and self-reproach that scourge the heart. Under these twin lashes, Israel shakes off the dreadful burden of her evil inclination, freeing herself at last to follow the essential yearnings of the heart, to breathe life into the spark that resides in the souls of her people, to release the oil gathered within, the fuel meeting the flame, the pure and sacred oil of the soul catching fire, bright with a new light to illuminate the world.

Shem Mishnevel

Teshuvah by Force

If we consider carefully, it is obvious that *teshuvah* which is prompted by duress is of a very low standard. Real and sincere repentance should be independent of outside considerations, motivated by one's own distress at failure in religious life. But this is the very concept which our *midrash* is rejecting!

The *teshuvah* of Yisrael is likened to the olive and the procedure by which its oil is obtained. The very nature of the olive is that without all of the pressing and crushing described in the *midrash*, no oil is available. This is its *praise* — that it fulfills the purpose for which it was created by being subjected to these harsh procedures. As an olive, it is relatively useless — a mixture of oil and material which will eventually be discarded. Its nature and function are revealed by extracting the oil from the waste.

→ This is the intended comparison to *klal Yisrael*. At root, they are good, but sometimes destructive ideas and actions creep into their lives. These must be expunged by certain outside influences. Through this, they can return to their pristine state, discarding the "waste" elements in their lives.

This is analogous to the way the Rambam describes the procedure mandated for a recalcitrant husband who refuses to give his wife a *get* (divorce bill):

If the law deems it appropriate, they force him to divorce his wife. If he doesn't consent to the divorce, the *beis din* of Yisrael, at any time or place, may beat him until he says, "I want to."...And why is this *get* not invalid — was he not forced?...¹ Let us consider the case of someone whose bad inclination overcomes him to nullify a *mitzvah* or to commit a sin. If we beat him until he does the thing which he is obliged to do or separates from the prohibited thing, this is not considered duress — for he had compelled himself with his wicked mind-set. Therefore, he who does not want to divorce his wife, since he wants to be a member of Yisrael and he wants to perform all of the *mitzvos* and to keep away from sin, but his inclination overcame him, when we beat him until his inclination is weakened and he says, "I want to," he has executed the *get* willingly.

(Rambam, *Yad, Hilchos Geirushin* 2:20)

At heart, the disobedient husband is a good Jew; he really wants to adhere to the requirements of the Torah and, in this case, to divorce

his wife. However, a temporary spiritual blockage prevents this from happening. Subjecting him to corporal punishment strips away this layer of wickedness, leaving the man's true will exposed, with which he can execute the divorce. This sort of temporary problem and its removal is exactly the situation described by the *midrash*, but at a national level. Indeed, Chazal say:

עוד ביאור ראיתי בספר "תורת המקרא" שכתב ד"ש עוד הבחנה בין עץ הזית לשאר אילנות. רק אילן הזית הוא האילן היחיד מבין שאר האילנות שאינו מקבל הרכבה אלא שומר על יחודו וכמו שדורש הירושלמי (כלאים פ"א סוף ה"ז) את הפסוק בתהילים (קכג, ג) "כשתילי זיתים סביב לשולחנך" — מה זיתים אין בהם הרכבה, אף בנין לא יהא בהם פסולת". נמצינו למודים שהזית הוא היחיד מבין האילנות שאי אפשר להרכיב אותו על אילנות אחרים, ואין אפשרות להרכיב אילנות אחרים עליו. וכך הם בני ישראל, הזיבים לשומר על יחודם ללא שום תערובת זרה של עמים אחרים כמו שנאמר (ויקרא כ"ב) "ואבדיל אתכם מן העמים להיות לי". וכן גם ארץ ישראל שונה מכל הארצות שאינה סובלת אומות אחריות כמו שכתוב בויקרא (כ, כג-כד) "ולא תלכו בחוקות הגוי אשר אני משלח מפניכם, כי את כל אלה עשו ואקוץ בם ואומר לכם אתם תירשו את

אדמתם ואני אתננה לכם לרשת אותה ארץ זבת חלב ודבש אני ה' אלוקיכם אשר הבלתי אתכם מן העמים". ומשמע שגם ארץ ישראל מובדלת בתכונה זו מכל הארצות, שאינה מקבלת עובדי כוכבים בתוכה.

* עץ הזית ניחן באותה תכונה המשותפת לעם ישראל ולארץ ישראל שאינם סובלים ערבוביה אלא הם בעלי מיוחדות עצמית, לכן נדרש עליהם הפסוק (ירמיהו י"א, טו) "זית רענן יפה פרי תואר קרא ה' שמך".

One act of self-reproach in the heart is worth more than many physical lashes.

(Berachos 7a)

How can this be true? Actually, it teaches us that the purpose of corporal punishment (or national suffering on a wider scale) is to peel away the layers of dross from Yisrael and to reveal their true nature. Certainly, then, when a person is able to subdue his own evil inclinations and do the job without external stimuli, all the better. Then the real personality of Yisrael can shine through, without the need for attack or punishment.

אש תמיד ר' יצחק

מבואר בדברי המדרש, שישראל יש להם כח עצום הטמון ונעלם בתוכם, והצורה שבו מתגלה כוחם הגדול, הוא רק על ידי כתישה, וכמו הזית שעל ידי הכתישה יוצא שמנו הזך ומאיר, כך אצל ישראל כוחם הגדול והארה שלהם נגלית רק אחר שעוברים כתישה ויסורים.

וכעין שישראל נמשלו לכוכבים שאורם מסתתר תחת העננים, ורק כאשר מתקרבים רואים את אורם הגנוז, כמו כן ישראל על ידי כתישה מתגלה אורם הגדול.

זהו כוונת מאמרם (ברכות ז ע"א): "ואמר רבי יוחנן משום רבי יוסי: טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר מכמה מלקיות", וכן נאמר בגמרא (מגילה יד ע"א): "ויסר המלך את טבעתו אמר רבי אבא בר כהנא: גדולה הסרת טבעת יותר מארבעים ושמונה נביאים ושבע נביאות שנתנבאו להן לישראל, שכולן לא החזירום למוטב, ואילו הסרת הטבעת החזירתן למוטב".

• מבואר, שזהו דרכם של עם ישראל, הרי הם נכתשים תחת השעבוד והעול, ובזה הם זוכים להתגלות האור הגנוז מתחת למעטה שלהם.

זהו שאמר משה להקב"ה "למה הרעות לעם הזה", ואמר לו הקב"ה "עתה תראה", כיון שעל ידי הרעה, נגלית הפנימיות שלהם, שהיא מעולה מכל.

* לזה רמז במה שהקדים השמן ה"זך" ל"כתישת", כיון שבעיקרם ישראל יש בהם זכות והארה פנימית, אלא שצריך את ה"כתישת" לגלות את האור הטמון בקרבם.

פניני ספר שמות דעת
5 פרק 13

ונראה מהמדרש שמבאר את תכונת ישראל, שיש הבדל גדול בין ישראל לעמים, כי כל העמים אשר מכובד חביטות ויסורין נמרקים ונעלמים ואין מחזיקין מעמד, וממלכות גדולות כמו אשור ובבל וכהנה רבות נעלמו, אבל

עם ישראל התלאות והיסורין מחזקין אותן וקיימין אלפי שנים, וכענין שאמרו חז"ל על הפסוק אתם נצבים: היסורין מעמידין ומציבים אתכם לפניו.

אולם עלינו לדעת, שיכול האדם לחסוך מעצמו יסורים אלו, כאשר הוא בעצמו עושה את המוטל עליו, במקום שהיסורים ישברוהו, שובר הוא את עצמו, שובר הוא את הרגע של העצלות, מדלג הוא על הרצון לדבר רע, ומכניע את התאוה הרעה, או אז, כשמקיים האדם בעצמו את "המבטשין ליה", לקלוט את אור נשמתו, מרחיק הוא את היסורים ממנו וכמאמר חז"ל במדרש רבה (ברביה ה, ה) "אם נעשה הדין למטה אין הדין נעשה למעלה", כלומר כשאדם דן את עצמו מונע הוא דינים קשים מלבוא אליו, זו היא מלחמה מתמדת בין הגוף שמרכזו הוא הלב, אשר שם מקור המידות, לבין הנשמה שעליה נאמר בברכות השחר "נשמה שנתת בי טהורה היא"

את מהות עבודת ה' כנ"ל, "לבי ובשרי" הגוף שהוא מהות החומריות הנקרא בשר גם הוא יכיר בא-ל חי. זו תכלית עבודתינו בעוה"ז עולם העשיה החומרי, להשיג דרגא עלאית זו, כדברי המדרש הנ"ל שע"ה "כתית" שכותתין את גופן, מגיעים הם למעלות עצומות זוכים לאור "כתית למאור", שאור הנשמה תאיר את חשכת הגוף.

R. Eisenberger מסילות בלבבם

בו שבמהותו ותפקידו עבר שינוי גדול מבשעת היותו כנוס ובלוע בתוך הפרי. שאר משקים הנסחטים מפירות שונים הם בסך הכל חלק מעצם מהות הפרי רק בשינוי צורה. למשל, פרי התפוז אפשר להכניסו בפה בצורות שונות, מחותך לחצי או לרבעים או לפלחים, וגם בצורת משקה אחרי סחיטתו. מה שאין כן שמן היוצא מהזית שהוא משמש למאור, והרי זו מציאות שונה לגמרי מגוף הפרי שמשמש לאכילה.

נמצא דעל ידי כתישת הזית מתגלה ויוצא כח חדש הטמון בקרבו, מה שלא היה נראה וניכר עליו כלל ועיקר בהיותו פרי שלם.

המשורף האלוקי אחרי התבוננות בנפלאות הבריאה מכריז בהתפעלות (תהלים קד כד): "מה רבו מעשיך ה' כולם בחכמה עשית! כל אחד מהמעשים בפרטיות נעשה בשביל תכלית מסויים בעולמו הגדול של יוצר בראשית, כפי שגזרה חכמתו ית"ש, ולשם כך נחון הנברא בכח מסויים הנועד לו לצורך מילוי התפקיד שלמענו נוצר, כל אחד בכוח המיוחד לצורך תפקידו המיוחד בעולם. המאורות ברקיע השמים יש להם כח האור להאיר לארץ ולדריים עליה, בפרי האדמה וכל פרי עץ ניתן כח תזונה להחיות בהם נפש כל חי. ומיוחד הוא פרי עץ הזית שהוא משמש תפקיד כפול, גם למאכל וגם להאיר. ואולם בעוד שהשימוש התזונתי שבו נגלה ונראה מיד בגידולו ובלקייטתו, הרי שהשימוש למאור אינו מתגלה אלא אחר כל אותם הפעולות של כתישה טחינה וכו'.

חלון התבה • פרשת תצוה
5 פרק 13

נראה לבאר את דברי המדרש, שהנהגה הלב הוא יסוד כל המידות, בין לטוב, ובין למוטב, נעי שיחה פרשת תרומה ח"א ע"י רטנ, ונאמר בפסוק (בראשית ה, כא) "כי יצר לב האדם רע", היינו הקב"ה שברא את האדם ויצר את הלב, הוא מעיד, שהוא רע, הלב מושך לגשמיות, לגוף הגשמי, מאידך הנשמה היא חלק אלוך ממעל, הנשמה היא בבחינת "מאן דנפח מדיליה נפח", ומשכן הנשמה הוא במוח, ויש מלחמה תמידית בין הלב למוח, עלינו איך לדעת כיצד משליטים אנו את המוח את הנשמה, על הלב.

למדיים אנו מדבקי הזוהר הק', שאדם נברא עם גוף המושך אותו לרע, למחשבות רעות, לתאוות, לעצלות ולכבודות, ולא לצד הקדושה, הצרה הגדולה ביותר לאדם היא כשהוא בבחינה זו של "גופא דלא סלקא ביה נהורא דנשמתא", היינו שאור הנשמה לא שולט בגוף הזה, ולכן "מבטשין ליה", בדיוק כמו בעץ שלא נתפס בו האור, ואדם מפרק אותו כדי שתשלוט בו האש, הוא הדין אדם זה, באים עליו יסורים ר"ל, בכדי שיגביר שורשין דיליה שבקדושה, על אש התאוות שבלב, ואז יגיע לתיקון שלו, יודוך ויאיר שוב באור נשמתו הק'.

ב' הענין המיוחד של שמן זית שעל שמו נקרא ישראל, והנה זית הוא הפרי היחיד שמלבד עצם מציאות הפרי יש בו כח נעלם, שאחר שכוחים ותובטים אותו, ככל סדר מלאכת הזית שמונה המדרש, מתגלה בו כח חדש כח האור המאיר העצור בתוכו, שבכחו להעלות נר עד שתהא שלהבת עולה מאליה. ענין זה אינו בשום פרי אחר, שאף די שמשנתנים למעליה ע"י כתישה וסחיטה, אך מה שאצור בהם גם הוא ענין מאכל, משא"כ בזית שע"י כתישתו נהיה דבר חדש ומציאות חדשה, כח המאור. וזה שנמשלו ישראל לזית, כי גם ביהודי ישנו אור גדול, חלק א' ממעל הטמון בקרבו, אך הוא כח

נעלם המוסתר ע"י החומר המחשיך עיניו מראות את אור האלקות, וכאשר משבר את החומר ומכתו מתגלה בפניו האור הנעלם אור אלקותו ית'. וזהו ענין מאה"כ זית רענן יפה פרי תאר קרא ה' שמך, אשר נמשלו ישראל דוקא לזית, שמה זית טמון בו כח נעלם כח האור, ורק ע"י שכוחים אותו הוא מתגלה ומאיר, כך ישראל נמצא בהם כח האור הבעלם, וע"י שכוחים את החומר מאיר יהודי באור אלקותו ית'. והנה אחו"ל (ברכות ז.) טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר ממאה מלקיות, ענין הכתישה אצל יהודי הוא לאו דוקא ע"י מכות ויסורין ח"ו, שכדי לשבור את החומר שהוא המסך המבדיל בין יהודי להקב"ה המחשיך עיניו מראות באורו ית', טובה לזה מרדות אחת בלבו יותר ממאה מלקיות, שע"י שמשבר את לבבו לפני השי"ת, מתגלה בו כח האור הנעלם בקרבו.

והנה כח האור הנעלם הזה נמשך מהאור הגנוז שישמש בתחלת הבריאה, כמאה"כ ויאמר א' יהי אור ויהי אור, וגנוז הקב"ה לעתיד לבא. כמשאחז"ל (ב"ר יא, ב) שהסתכל הקב"ה באנשי דור המבול ובאנשי דור הפלגה שמעשיהן מקולקלין עמד וגנוז והתקינה לצדיקים לעתיד לבא, אור זה אינו אור גשמי, אלא אור אלקותו ית' שהאיר את הבריאה, והוא האור שיתגלה ויאיר בעת התיקון הגמור כאשר יקוים ומלאה הארץ דעה את ה', שאור האלקות יאיר את העולם שלאחר התיקון, כמ"י (ישעיה ס) לא

יהיה לך עוד השמש לאור יומם והיה לך ה' לאור עולם, וזה גם ענין אור המנורה שנמשך מהאור הגנוז, שהמנורה האירה את אור האלקות בלכותיהם של ישראל, וכל יהודי באשר הוא שם היה מקבל שפע אור אלקותו ית' הנמשך מן המנורה. והיות שאור המנורה הוא האור הגנוז הנעלם, ע"כ צריכים לשמן זית וך להעלות נר תמיד, המרמו על הכח הנעלם של השמן בזית, ועד"ו הוא האור הנעלם המאיר במנורה.

ועד"ו הוא בש"ק, דכתיב ויברך א' את יום השביעי ויקדש אותו. וא' במדרש (ב"ר יא, ב) ברכו באורה, וברכו במאור פניו של אדם, וקדשו באור פניו של אדם, לא דומה אור פניו של אדם כל ימות השבת כמו שהוא דומה בשבת. והיינו שבש"ק מתגלה האור הגנוז, ומתוך זה הוא מאור פניו של אדם בש"ק, שהאור הנעלם בקרבו מתגלה וזוכה להארת פנים. וגם בש"ק הדרך לגילוי האור הוא ע"י כתישת החומר, כמאמר הבעש"ט הק' זי"ע אהא דאחז"ל (כתובות קג:) מת בע"ש סימן יפה לו, והקשה מה באו חז"ל ללמדנו בזה, וכי ביד האדם לבחור אימתי למות. ופירש דמת בע"ש היינו שכאשר יהודי רוצה להכנס לקדושת השבת עליו להמית את כל עניניו הגשמיים ולסלקם מדעתו, ולדכא את כח החומר שיהיה בבחי' מת, וזה סימן יפה לו להכנס לש"ק. וענינו כאמור, כי בש"ק

מתגלה האור הגנוז, ואור אלקותו ית' מאיר בו, אמנם החומר הוא מסך המבדיל בעד יהודי המונע ממנו לראות באורו ית', ולכן צריך שיהיה מת בע"ש, שקודם השבת יוכך את החומר, ועי"ז יוכל להכנס לש"ק ולהאיר את האור המתגלה בה. ועד"ו יתבאר לשון חז"ל (שבת י:) שאמר הקב"ה למשה מתנה טובה יש לי בבית גנזי ושבת שמה, בית גנזי ענינו אור האלקות הגנוז, ומתנה טובה יש לי בבית גנזי שבש"ק מאיר האור מבית גנזי, אור הגנוז. וזה גם ענין דברי הוזה"ק הפוך בש"ת ותשכח שב"ת,

שכאשר יהודי רוצה להכנס לש"ק, ולבו שבור בקרבו מגודל הבושה על שפל מצבו, וכמאחז"ל עם הארץ אימת שבת עליו, דהשקוע בארציות אימת שבת עליו, איך יכנס לש"ק. התשובה לזה היא הפוך בשת ותשכח שבת, כי טובה מרדות אחת בלבו של אדם יותר ממאה מלקיות להבקייע מסכי החומר, ועצם הבושה שיש לו היא הפותחת בפניו השער להכנס לש"ק.

וע"פ האמור שאור האלקות שברא הקב"ה ביום הראשון לא ניטל לגמרי אלא שנמצא בהעלם, ומתגלה ע"י מקורי האור הנזכרים, י"ל ענין מחיית עמלק כדכ' כי יד על כס י' מלחמה לה' בעמלק מדר דר, שאין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק. כי זה לעומת זה עשה א', וכמו אשיש בבריאה כח האור הנעלם אור האלקות הגנוז שאדם צופה בו מסוף העולם ועד סופו, כמ"כ יש את כח החשך הנעלם, שזהו קליפת עמלק, כח הרע הטמון בבריאה. ואין השם שלם ואין הכסא שלם עד שימחה זרעו של עמלק, כי אור האלקות יתגלה רק בעת התיקון הגמור, שמלאה הארץ דעה את ה' בביאת המשיח, וכל עוד קליפת עמלק שולטת בעולם הר"ז מעכב את התיקון הגמור, שכל זמן שכת הרע עדיין שולט אין האור יכול להתגלות, וכמאה"כ סור מרע ועשה טוב. וענין זה שייך גם לכל יהודי, כמו שבכללות ישראל כל זמן שקליפת עמלק שולטת אין יכול להיות התיקון הגמור עדי תיעקר, כמ"כ כל יהודי בעולם הקטן של מציאותו, בראש עליו לקיים מחיית עמלק, לעקור את כח הרע הנעלם הטמון בחובו, שלפי ערך מחייתו את

עמלק ועקירתו את כח הרע, כך זוכה לגילוי האור והרגשת אור האלקות בכל מהותו.

פועל ומפעיל את כוחות הגוף, הרי שהעובד את ה' מפעיל כוחות הנשמה שבו, דעל ידי עמלו ויגיעו הוא מגלה כח חדש שעד עכשיו היה טמון בקרבו בהסתור והעלמה, חלק אלוה ממעל.

בדבר זה נמשלו ישראל לזית, שאפשר להשאיר אותו כמות שהוא להיות למאכל, ואפשר לעבד אותו בשרשרת של פעולות עד שיוצא ומתגלה כח המאור שטמון בתוכו, כך הגוף הישראלי אפשר להשאירו עם כוחותיו הגופניות בלבד, ואפשר לעבד אותו בשרשרת של תנאי העבודה שהורו לנו חז"ל וחכמי המוסר, ובכך להוציא לאור תעלומה כח חדש לגמרי, שבמהותו אין לו לכח זה כל שייכות עם החפצא של הגוף שבו הוא עמל ויגע בעבודת הקודש.

מסילות בלבכם

מבחינת זוית מבט זו שניהם גם יחד מנצלים כוחות הגוף באותה מדה, אלא שזה לטובה וזה לרעה. משל לפרי שאפשר לאוכלו כמות שהוא, ואפשר לשנות אותו על ידי הכנסתו במסחט ולהוציא ממנו מיץ לשתייה. כך גוף האדם, העצל משאירו על מכוננו והויתו לעסוק בשינה אכילה ושתייה וכו' ובעמל הפרנסה, והזרזי נשכר כשהוא מעבד את גופו להוציא ממנו מים של תורה.

באן חכמי המדרש וגילו לנו דלא הרי זה כהרי זה, ואין בהם צד השוה כלל, שכן כל אחד מהם מנצל כח אחר ושונה לחלוטין. בעוד שזה המגושם כל כולו

שינוי הגוף יש בדברים הללו רעיון עמוק להוציא מטעות הרגיל בדעת אנשים.

המבט של אדם מן השורה על גוף הישראלי הוא, שמגלם בתוכו אפשרות לפעולות גופניות או רוחניות, ובכן, אשרי מי שעמלו בתורה ובמעשים טובים ובהם הוא מיגע את גופו, ואוי לו לעצל המתרפה מעבודת ה' ומבלה ימיו ושנותיו בדברים גשמיים, ולהכל ותוהו כוחו כלה. כענין שאמרו חז"ל (סנהדרין צט ב:) "כולהו גופי דרופתקי נינהו (טרחנין, כלומר, כל הגופין לעמל נבראו - רש"י), טובי לדוכי דהוי דרופתקי דאורייתא (אשריו למי שזכה והיה עמלו וטרחו בתורה)".

אבל יש קיצור דרך לדלג על ההרים ולקפץ על הגבעות, והוא מה שנקרא: "שמן זית זך כחית למאור", דעל ידי שנקדיש עבודתינו על כתיבת הגוף, כל אחד כפי כוחו ולמעלה מכוחותיו, נזכה להוציא טיפת שמן זית זך אשר מעט מהאור דוחה הרבה מהחושך של חשכות הגוף, וכזה נזכה להשגות מופלגות מעל ומעבר לכוחותינו הנוכחיים, על ידי התגלות כוחות חדשות.

זה לא בכוחות הגוף אלא בכוחות הנשמה, ובשביל לגלות כח הנשמה צריך לכתת את הגוף המחשיך ומסתיר, ואז העם ההולכים בחשך יראו אור גדול.

30

וזאת לדעת שכל דבר פשע עון וחטא מגביר את החשכה, והגוף נעשה יותר מנופח, וכפי מה שכח הגופני גדול והולך, מתקטן לעומתו הסיכוי להשיג שייכות לאור התורה עם הכח של שמן זית זך.

כן יש צורך בעבודתינו לשבר ולכתת את הגוף שכל כך טיפחנו אותו, לעסוק בדברי תורה גם כשהמקום לא נוח כל כך, ואף בשעות לא נוחות. כשאחד יוצא מביתו לבית המדרש בעיצומם של ימות החורף והקור המקפיא חודר עד לשד עצמותיו, או כשהוא עמל ויגע אחר יום ארוך ומתיש בעבודה - הרי זה משבר

ומכתת את גופו, 'כחית למאור'. או כשמתפלל ואומר תהלים אף כשאינו מרגיש טעם וחשק, הוא זוכה לאור הנשמה הבוקעת ויוצאת מתוך מעבה הגוף שנחלש ונכתת.

32 R. Shternbach

PURE OLIVE OIL, CRUSHED FOR LIGHTING. (ibid.)

"Kasis - crushed" symbolizes the toil exerted in Torah learning. The main reward for Torah learning is reserved for the toil. The Chofetz Chaim noted that in mundane activities, payments are usually based on results, not efforts. For example, a tailor is paid for the garment he has produced, and not for the amount of effort he expended to make it. With Torah, on the

other hand, the reward is based on the amount of effort exerted, as we say in the prayer upon completing a masechta, "We toil and they toil, we toil and receive reward, but they toil and do not receive reward."

In a similar vein, Rav Dessler explained the statement in the Gemara (Bava Basra 10b) "I saw an upside-down world; the elevated ones were at the bottom, and the lowly ones on top" as follows: In this world people do not take effort into account, and only talented people are feted, whereas in the World to Come the efforts exerted by a person are valued, not the results. Consequently, those who are elevated in this world and have become famous because of their talents may find themselves in a low place in the World to Come if they have not toiled sufficiently, whereas those who are unknown or lowly in this world due to a lack of talent, but have learned with great toil, will be elevated in the World to Come.

בכוחות הנשמה

אין לך אדם מישראל שאין לו שאיפות רבות ועצומות בתורה ועבודה, ברם דא עקא כי רפתה רוחו בהתבוננו: הלא התורה ארוכה מארץ מדה, ואני קצרה עלי דעתי וזמני, כי רבו השירדות וכבד עלי עול משא המחיה והכלכלה, מי יעלה בהר ה', הכיצד ואיך אצליח אי פעם להשיג לראות אור?

פרשה זו מלמדת אותנו לדעת כי כל הרעיון והמחשבה שלנו מבוססת על מונחים שגויים. אכן הרעיון והשאיפה טובה היא למאור, אבל הדרכים והאופנים שבהם אנו מתמודדים ונמדדים בעינינו הם בטעות. דעלינו לדעת כי לא בכח יגבר איש זולת בכח אלקי ממעל. ובכן אם כי לעת עתה אכן אין לנו בפועל את הכוחות הנדרשות בשביל לעלות וליראות, אבל בכח טמון בנו הרבה מאור, ועל ידי שנעשה את שלנו בעמל ויגיעה יתגלו בנו כוחות חדשות שלא ידענו עליהם מעולם, וכשם ה' נעשה ונצליח.

אמנם כן בלימוד של שעתיים ושלש ביממה, כפי מדת הזמן שעומד לרשותנו, אין לנו את האפשרות הטבעית לעלות במסילה העולה בית א-ל לידיעת התורה, דעל אף השפע הגדול של כלי עזר להבנת הלימוד שנתכרך בהם דורנו בצורת מפרשים שונים, בכל זאת הזמן שלנו

ובאמת עדיין אין הנמשל דומה אל המשל. דסוף סוף כח המאור שטמון בזית הוא חלק מהמציאות של הזית, ואילו הכח הרוחני שמתגלה אצל האדם הוא מושג חדש לגמרי, אם תכתוש את הגוף לא יצא ממנו מאומה, רק כשהוא יגע ומפרך את גופו בעבודת הקודש זוכה ומגלה מציאות חדשה. נמצא דכח האלוקי שבנפשו ונשמתו לא רק שהוא טמון בהסתר אלא שהוא נבדל לחלוטין מן הגוף, ואינו חלק ממציאות הויתו כמו השמן שהוא חלק מגוף הזית.

מכאן מודעה רבה לאורייתא על רב ערך התועלת שמשגיג אדם היגע בתורה ועבודה. אחרי שעות רבות בעמל התורה,

שעמלה קשה מאד, ואלו העמלי תורה מוסרים נפשם לגמרי על התורה, שמנדיין שינה מעיניהם ומנוולין עצמן עליה, ולכן זוכים הם שמתגלה בפניהם האור הגנון, ומתקיים בהם מאמר הכתוב 'העם ההולכים בחשך ראו אור גדול', שמחשיכים כל עניניהם הגשמיים ומוסרים עצמם לגמרי, ועל ידי כך מתגלה להם האור הפנימי, אור אלקותו יתברך. שהוא כאמור על ידי שהתורה מתשת כחו של אדם ומשברת כח החומר, וכאשר מתבטלים מסכי החומר מתגלה האור הגנוז הנעלם ביהודי, וזוכים לראות באור אלקותו יתברך."

31 תורה ודעה חיים האלקין

ולכאור אם עיקר פרי הזית הוא השמן היוצא ממנו, וזה דבר נעלה ומשובח, כמ"ש (קהלת ז, א) טוב שם משמן טוב, מדוע לא נמשלו ישראל לשמן? אלא על כרחך שבל נחשוב שהתוצאה היא העיקר, היינו השמן, דלא כן הוא. כי היגיעה והעמל והיסורין הם מטרה בפני עצמם, ולא רק אמצעי. ואם היה אפשר לקבל שמן בלי חבטה ובלי כתיחה, בלי עמל, מ"מ היה חסר המעלה של הזית שהוא עומד מוכן להיות מוכה ונחבט. ולכן נמשלו לזית ולא לשמן זית, ללמד לנו הכלל הזה. כי היגיעה והעמל הם תכלית בפני עצמם.

ודבר זה מבואר בחז"ל עה"פ ויסב אלקים את העם (שמות יג, יח) ואמרו במכילתא ר' אליעזר אומר כדי ליגעם, שנאמר עינה בדרך כוחי. והעיר ע"ז המשגיח הג"ר יחזקאל לינשטיין זצ"ל שהרי היו אז כלל ישראל בדרגה גבוהה של אהבת השי"ת והיו כבר ראויים לצאת ממצרים, וא"כ מה היה הצורך דוקא אז ליגעם. ורואים מכאן ענין העינוי והקושי, שנותן מעלה לאדם מה שאין ההתגלות היותר גדולה יכולה ליתן. כי דוקא ע"י העינוי והקושי זוכים לשלימות. כמ"ש (דברים ח, ב) למען ענותך לנסותך. העינוי והעניות זהו המצרף והמוכך את הגוף והנפש מכל לכורך וזוהמא. וזה ענין יפה עניותא לישראל. וזה היה ענין היגיעה בדרך, עמילות באמונה בהליכה אחרי השי"ת במדבר.

33 תורה ודעה חיים

דברי חז"ל אלו הם אות ומופת ללימוד המוסר, כי מצב כלל ישראל דומה למציאות הזית שטמון בתוכו שמן זית זך, אמנם אין הזית נותן שמנו בנקל אלא דרוש עבודה רבה ומיגיעת כדי להוציא את השמן הנמצא בתוכו, וכאשר לא יטרח ויתגע בכל העבודות הללו יהיה הזית פרי חמוץ ומר, כן מצב כלל ישראל ומצבו של כל יחיד ויחיד, כל שלא יתגע לעקור את הרע ולהוציא את חלק הטוב שבו, יתכן שיחיה חיים שלמים וארוכים ולא יכירו כלל במציאות השמן הטמון בו.

ואין הדברים אמורים רק בפשוטי עם אלא אף בקרב לומדי התורה, יתכן שכל חייהם יחיו רק עם מציאות היות ולא יגשו כלל אל האור הנמצא בהם, וכשם שיתכן ואדם אוכל זיתים ומברך עליהם ברכות הנהנין, ועדיין לא טעם כלל מן הטוב האמיתי שהוא השמן הנמצא בגוף היות, כן יתכן ועושה מצוות ולומד תורה, ואין זה אלא כאכילת היות ללא טעימת השמן שהוא האור האמיתי.

לעומת זאת חלק הרע הנמצא בנו, הרי הוא גלוי לעין כל ואין דרוש שום מאמץ

להוציא אלא פורץ ויוצא מאליו, וכמ"ש וכל יצר מחשבות לבו רק רע כל היום, וא"כ מה רבה העבודה המוטלת עלינו, כי נדרשים אנן ליגיעה מרובה כדי להוציא את כוחות הטוב הנמצאים בנו, וכדי לחסום מכוחות הרשע לשלוט בנו ולהנהיגנו.

ללא יגיעה נמצא האדם בדוגמת היות שאינו יודע ואינו מבין שלא נגע כלל בהאמת, וכן כאשר אינו טורח בעבודתו הרוחנית ואינו נוטל את האמצעים הראויים, הרי התושך מתגבר עליו ואינו מהרהר כלל שיש דרכים אחרים ומצבים שונים שבהם נמצאת האמת, וממילא כוחותיו ומדותיו הרעים שולטים בו באין הפוגה, נמצא שעבודת המוסר הכרחית לנו לגלות את האמת, ולהוציא את האור הנמצא בקרבנו.

הנה מתקרבים אנו לימי הפורים הבעל"ט, ויתכן שיעברו עליו הפורים ויקרא את המגילה

ויקיים מצות משלוח מנות ומתנות לאביונים, אבל את האור האמיתי הנמצא במגילה לא יראה ולא יבין, ורק ע"י עמל יזכה להגיע אל האמת וכנאמר אדם לעמל יולד (אור יחזקאל ח"ה).

ה'חכמות' והצרות מעוררים את האדם מתרדמת ההרגל

36-6

ויש להבין מדוע זהו הסדר, שרק על ידי הכתישות והחבטות יוצא מעם ישראל כל המעלות שטמונים בתוכם.

החכמה

מאמר לפורים 111

זיו

קסב 36

Sidhar Mussar

37 68 / Reb Chaim's Discourses - Parashas Toldos

במקום שבפעלי תשובה עומדין צדיקים גמורים אינם עומדין, Chazal tell us, In the place that penitents stand, even the completely righteous cannot stand (Berachos 34b). In a similar vein the verse heralding the call to teshuvah, repentance - ושובה ישראל ער ה' אלקיך - Return, Israel, unto Hashem your God - describes teshuvah as reaching to the throne of the Almighty (see Yoma 86a). The reason being כי כשלקת בעונותיך, for you have stumbled by your sins (Hoshea 14:2). It is the stumbling itself on the obstacles of sin that carries within it the potential to elevate a person to the very throne of the Almighty.

Why is it so? How does sin serve as the lever to elevate a person? The answer is that the primary impediment to self-improvement and growth is the lethargy of routine and inertia. Not only does it hamper a person's spiritual growth but it renders him totally insensitive, as well. This finds expression in Yeshayahu's rebuke:

יען כי נגש העם הזה, בפיו ובשפתיו כבודני ולבו רחוק ממני, ופה יראתם אתי מצנת אנשים מלפני (ישעיה כט"ג).

Because this nation has approached Me, honoring Me with their mouths and lips, but their heart was far from Me, and their fear of Me was only by force of habit (Yeshayahu 29:13).

Once Israel's worship of God was 'by force of habit,' their hearts were automatically 'far from Me'. All that they did became but lip service. All, even their fear of God, was an external performance divorced from and devoid of any heartfelt inspiration. The passion and fire were gone, extinguished by the 'force of habit.'

Habit and routine can turn even the fear of God into a mechanical reflex! So, too, does Moshe describe Israel's downfall as being the nadir of a process of habituality. Thus, בנים וּבְנֵי בָנֵיהֶם נוֹשְׁתָּם, בני תוליד בנים ובני בנים נושנתם

When you will beget children and grandchildren, and you will remain in the land for a long time, you will become corrupt and you will make an idol (Devarim 4:25).

According to Ramban, it is the becoming old, well worn, i.e., set in one's ways, that spawns the corruption of idolatry. It is only the shock of the clear perception of one's downfall that awakens and rouses one to action. The impact of this realization when fully harnessed can elevate one to new heights, indeed אלקיך ער ה', to the very throne of the Almighty.

וכתב המלבי"ם (שמות טו כו) שדבר זה דומה לרופא המנתח את החולה, שהניתוח מצער אותו מאוד, אבל בודאי הרופא עושה זאת רק לטובתו של החולה, שעל ידי הניתוח שיש בו צער, החולה מתרפא וחוזר לבריאותו האיתנה. וכך השי"ת מכה אותנו ומביא עלינו צרות, והכל נעשה לטובתנו.

ובזה ביאר המלבי"ם את הפסוק (דברים ז ט) "וכל מדוי מצרים הרעים אשר ידעת לא ישימם בד", שהמכות שהיו למצרים אין להם רפואה, אבל המכות לישראל יש להם רפואה, ואדרבה, הקב"ה מקדים ומכין את הרפואה עוד קודם שהוא מכה. "והטעם בזה, כי כשה' מכה את מצרים, תכלית המכה הוא כדי להכות לא כדי לרפאות, אבל כשמכה את ישראל, אין המכה למען הכות, רק כדי לרפאות חולי נפשם, והרי זה דומה כרופא הבא להקיז דם, שמכין תחלה הסממנים והתרופות לעצור את הדם, כן יקדים ה' תמיד רפואה למכה. - וזה שכתוב שכל המחלה אשר שמתי במצרים שהיה תכליתה כדי להכות, לא אשים עליך, כי אם אכה אותך, יהיה זה מצד שאני ה' רופאך, יהיה זה לרפואה אל חולי הנפש."

והסבא מקלם (חכמה ומוסר ח"ב עמוד רמא) כתב, "נאמר 'כתיבת למאור', הכוונה שיהיה 'כתיבת', ועל ידי זה 'למאור'. - כי באמת לב האדם הוא כרכא דכולא ביה, לב מבין, יודע, רואה, חכם, אלא שהוא כבית מלא טוב והחלונות סגורות ואין רואים כלום. ועל ידי הכתיבה, יוצא לפועל גדלותו של עם ישראל.

והמשגיה רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל (אור יחזקאל אגרות יב) כתב, "אמרנו, כי באמת בא האדם לעולם הזה בשלימות גדולה. הנה אדם הראשון יציר כפיו של הקב"ה בטח נברא בשלימות גדולה כידוע, כי לולא חטא עץ הדעת הלא היה בריאתו מתוקן לגמרי, וכן תולדותיו באים מצד נפשם מתוקנת, רק הרצון הארוך והכפול מאבותיו ומהוריו הם בעוכריו ר"ל, ואילו היה בידו להפשיט ולהסיר את מסך הרצון וחומר הגס אשר עליו, היה מאיר בשלמותו הנתונה בבריאתו לו. וזה צריך בעבודתו תמיד להסיר המסך הגדול"

וזה מה שלמדנו חז"ל על הגזירות והצרות שהיו בימי מרדכי ואסתר, וכמו שכתב המשגיח (שם): "חז"ל אמרו 'גדולה הסרת טבעת אשר נתן אחשוורוש להמן יותר ממ"ח נביאים וז' נביאות אשר נתנבאו לישראל שהרי כולן לא החזירום' וכו', אמרנו הביאור בפשטות גמורה, כי על ידי הסרת הטבעת נאבד הרצון כמובן והשיג הנפש מצבו ושלמותו. - ובאמת רואים אנחנו כן, כמה קל הוא בעת צרה ר"ל להשיג מדרגה אשר אינה לפי ערכו של האדם, וזה הוא קונה עולמו בשעה אחת."

והסבא מנוברהדוק זצ"ל (מדרגת האדם ח"א עמוד לב) הוסיף בזה עוד, שזה מה שמצינו "הדר קיבלוה בימי אחשוורוש", ובעוד שמתחילה קבלו את התורה

בכפיית הר כגיגית, בימי אחשוורוש חזרו וקיבלוה מאהבה וברצון. והטעם לכך הוא, משום שבתחילה חשבו שיכולים להסתדר בעולם גם בלא התורה, אבל בימי אחשוורוש ניסו להנות מסעודתו של אותו רשע, וראו שבלא התורה אין הם חיים, ומיהרו לקבל התורה ברצון.

והמשגיח רבי ירוחם (דח"ו"מ ח"ב עמוד קלט) כתב, "אלו שהיו חיים לפני המלחמה העולמית שהחיים היו במנוחה ובשלוה וסדר, אילו היו באים ומספרים להם מהחיים בעת המלחמה, איך שיהיו חיי צער ועוני עם כל סבל הצרות והיסורים הקשים והמרים, לא היו מאמינים כלל שיכולים להיות בתנאים כאלה. ומצד שני, אלו שנולדו בעת הזאת, הלא מוצאים חייהם גם במצב כזה. - וכן לו יציירו לאיש הפשי חיים של בית האסורים, הלא נדמה לו כי נבחר מות מחיים כאלה. ומצד שני אלו שנולדו בבית האסורים, הלא חיים ומבלים ימיהם גם שמה, כאילו יש שם טעם ועונג של חיים. וזאת מפני שלא ראו מימיהם חיים אחרים, וידמו בנפשם שכן צריך להיות. - כך הוא מצבו של האדם. כשמתבוננים באמת בחיים היום יומיים, הרי זה חיים של בית האסורים, חיים של קפידא, חיים של שגאה, קנאה, תאוה וכדומה. ובאמת פליאה גדולה איך אפשר להיות חיים כאלה. אין זאת אלא שנולדנו בבית האסורים, ולא ראינו מימינו חיים אחרים. ואנו מדמים שכן היא תמונת החיים ושכן צריך להיות ואי אפשר כלל להיות אחרת. - אבל באמת איש משכיל כשמתבונן היטב, רואה כי הוא מוקף מכל צד בבתי מאסר, על כל שעל וצעד הוא פוגע בבית אסורים, הרע ממלא את כל חללו של עולם, עד שלא נשאר אויר חפשי לנשימה, האדם שואף לתוכו כסדר את "הרע". עד כדי ממשלה כוזב כבש

42

Let us use this 'downfall' and 'darkness' as a springboard to yet greater achievement. **אלולי שפפליתי**, לא קמתי ואלולי שישבתי בחושך, לא היה די אור לי **Had I not fallen, I would not have arisen, had I not sat in darkness, Hashem would not have been a light for me (Midrash Shocher Tov, Tehillim 5).**

נאמר בפרשת וישלח (בראשית לב ה וברש"י) "עם לבן גרתי - ותרי"ג מצוות שמרתי". ובפשוט הכוונה, שאפילו שהייתי בבית לבן, והיה קשה לי לקיים את המצוות, בכל זאת התגברתי וקיימתי אותם. אבל המשגיח רבי ירוחם (דעת תורה ויש לו א) מפרש באופן הפוך, שדוקא על ידי שהיה בבית לבן, ועבר את כל הקשיים והנסיונות שהזדמנו לו שם, והתגבר עליהם, זכה להיות האדם השלם. שדוקא על ידי החבטות יוצא השמן הטוב והמובחר.

ויש מכתב ידוע מהגאון רבי יצחק הוטנך (פחד יצחק מכתבים ריו), שמה שכתוב "שבע יפול צדיק וקם", הכוונה שזה בדוקא הדרך להיות צדיק, שהנפילה והקימה מן הנפילה, זה הדרך להיות צדיק. ובודאי אנו מתפללים שלא נבא לידי נסיון ונפילה, אבל כאשר מזדמן לאדם קושי ונסיון, ואפילו אם נופל בו, אין לו להתייאש, אלא ידע שהקימה מהנפילה היא הדרך לעליה. והחבטה היא המוציאה את השמן הטוב.

ומצבו של האדם בעולם הזה הוא מצב של חבטות מכל הצדדים, וכמו שכתב הרמח"ל במסילת ישרים (פ"א) "ונמצא שהאדם מושם באמת בתוך המלחמה החזקה, כי כל עניני העולם בין לטוב בין לרע הנה הם נסיונות לאדם, העוני מצד אחד והעושר מצד אחד, השלוה מצד אחד והיסורין מצד אחד, עד שנמצאת המלחמה אליו פנים ואחור. ואם יהיה לבן חיל וינצח המלחמה מכל הצדדים, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בבוראו, ויצא מן הפרוזדור הזה ויכנס בטרקלין לאור באור החיים. וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב ונשתדל לדבק בו, כן ישיגהו וישמח בו".

43

שְׁלֹם נתיבות טהרת המדות / מאמר ג

ואכן עיקר גירויי ופיתויי יצה"ר הם להרחיק את האדם שלא לעבוד בעיקר יעודו ותפקידו. לא איכפת לו ליצה"ר שיתעסק בכל עניני עבודה, רק שבנקודה העיקרית, השורש פורה ראש ולענה השייך לו, לא יתמודד ולא ימלא את חובתו בעולמו. וכל זמן שאדם אינו עוקר את נקודת הרע מקרבו, וזדונו בחובו טמון, ואינו מסוגל לבנות עולמו הרוחני ולהשיג בחי' אז תתענג על ה', כי שורש הרע העיקרי הזה מכניס רַקבון בכל עניני תורה ועבודה שלו, וע"ד המשל

רבותה"ק ז"ע נתנו אות ומופת שידע האדם מהו שורש הרע העיקרי השייך לשורש נשמתו במיוחד, ושבשבילו ירד לעולם, והוא, אותו דבר שקשה עליו ביותר להתגבר (תו"א ע"מ קפח). ואמרו עוד שהדבר הזה יש לו דין יהרג ואל יעבור (שם) ואין עצה ואין תבונה לעקור שורש הרע הזה אלא ע"י בחי' ניתוח קשה, והיינו ע"י מסי"ג, שאין כוחות הס"א שולטים במקום מסי"ג. והמשילו את הענין המיוחד הזה שיש לכל אחד, להפירה ותעלה עמוקה שיש לפני שער המלך, שאפ"י יעשה כל העצות מוכרח לעבור את התעלה העמוקה הזו כדי להגיע לשער המלך, ואם כבר ניסה כמה פעמים ולא הצליח, התשובה ע"י שצריך לזה מסי"ג (תו"א מאמרי ר"ה).

הרע בעולם. כשנתבונן בענין הטעותים והשיבושים המצויים בהבריאה, הלא הדבר מבהיל מאד, הרי כמעט שחיים כסדר חיים של טעותים מאות בשנים.

40

והרי זה בדמיון אל פרי הזית, שבכל השנים שהוא דר על העץ, הוא שמח וטוב לב על גורלו, וחושב שהוא פרי נאה ושלם בתכלית השלימות, ואינו מרגיש שחסר לו דבר. אבל אחר שקוטפים אותו, על ידי החבטות שהוא עובר, הוא נתקן להיות הרבה יותר טוב מבמצבו הקודם, והוא מתעלה להיות שמן המובחר. - וכך הוא בכל אדם, יש הרבה גדלות שטמונה בתוכו, ורק שבלא החבטות הם אינם יוצאים מן הכח אל הפועל.

ובאופן רגיל, ישנם חבטות רגילות שמעוררות את האדם, ועל ידם הוא מתעלה הרבה. אבל לפעמים לא מספיקים החבטות הרגילות, וצריכים להקיץ את האדם מתרדמה גדולה ועמוקה. ואז צריכים חבטות והכאות גדולות בהרבה.

ו**כתב הגרא"א דסלר זצ"ל** (מכתב מאליהו ח"א עמוד 64) שזה היה הענין של שבירת הלוחות ששבר משה רבינו, שהרבה תמהו מדוע שבר את הלוחות שהיו מכתב אלקים, ומדוע לא הניחם לארץ בלא לשוברם. איזה צורך גדול היה בזה. אך הביאור הוא, שבני ישראל היו אז בתהום עמוקה, שלא רק שחטאו בעגל, אלא עוד עשו זאת בשמחה ומחולות, כלומר, שלא הרגישו כלל שחטאו באיזה חטא, והיה צריך מעשה שיעורר אותם בתעוררות גדולה ויציא אותם מהתרדמה העמוקה ששקעו בה. ובמצב כזה לא מספיקים חבטות רגילות, אלא צריך לעשות 'חבטה גדולה' שתעורר אותם.

חבטות מוציאות מהאדם שמן הטוב

41

ו**כתב החובות הלבבות (הקדמה)**, "אמר חכם אחר, יש מן החכמה מה שהוא צפון בלבבות החכמים כמטמון הנסתר, אשר אם יסתירוהו, לא ישיגנו אדם, וכאשר יגלוהו, לא יעלם מאדם יושר אמריהם בו. - וזה כמו שאמר הכתוב "מים עמוקים עצה בלב איש, ואיש תבונה ידלנה", רצה לומר, כי החכמה תקועת בתולדות האדם וטבעו ובכח הכרתו, כמים הטמונים בלב הארץ, והנבון המשכיל ישתדל לחקור על מה שיש בכוחו ובמצפונו מן החכמה לגלותה ולהראותה וישאבנה מלבו, כאשר יחקר על המים אשר במעמקי הארץ".

ולפעמים רואים בחור שאמנם לומד תורה, אבל לא בכל כוחו, וניגש אליו הראש ישיבה ואומר לו "אני רוצה שתכין חבורה על הסוגיא, ומתחילה אינו רוצה בטענה שאינו כפי יכלתו, אבל הראש ישיבה אינו מניח לו, והוא יושב בעל

כורחו ללמוד בהתמדה גדולה ולסדר לעצמו כל פרטי הסוגיא, עד שיוצא חבורה שלימה. ואז מתגלה החכמה שהיתה טמונה בליבו. והרי זה כדברי החובות הלבבות, שהחכמה היתה טמונה בתוכו, אבל היו צריכים את החכם שידלה אותה ממנו.

ו**בודאי** האדם צריך להוציא מעצמו כל התעלות שיכול, גם כשאינו עובר חבטות. אבל מציאותו של האדם היא שכאשר חובטים אותו, מתגלה ביותר החכמה הטמונה בתוכו.